

JURNALUL UNUI CIORANIAN

VIORICA M. CÎLTARU

Recentul volum al lui Gabriel Liiceanu, **Întâlnire cu un necunoscut** (Ed. Humanitas, București, 2010), trebuie așezat într-o relație de proximitate și de continuitate cu scriitura confesivă din cărțile anterioare, mai ales cu **Ușa interzisă** (2002) și **Scrisori către fiul meu** (2008). Conștient că aparține "unei culturi a afectului, și nu uneia speculative, a rațiunii pure" (p. 174), filozoful a virat, odată cu **Jurnalul de la Păltiniș** (1983), spre exprimarea subiectivă și spre descoperirea "omului lăuntric". În consecință, confesiunea a devenit o "hermeneutică a vieții fără zorzoanele filozofice de rigoare", o explorare a eului ascuns dincolo de măștile cotidiene, publice: "Am tot încercat să dau ochii, într-o bună zi, cu necunoscutul din mine. Am vrut să-l surprind, să-l pun la zid, să-l fac să se predea și – sub somația întrebării "Cine ești?" – să pun capăt unui incognito de o viață" (p. 371). Scriitorul mărturisește că a purtat "zeci de ani de discuții și negocieri cu sufletul", transpuse în cărțile sale, că a tot căutat "cheia potrivită pentru a intra în încăperile lui". La capătul acestui efort introspectiv, s-a născut **Întâlnire cu un necunoscut**: "Am scris, în fond, o carte despre indisponibil, despre sustragere, despre întimul care ni se refuză: "Aproapele ne e cel mai departe". Această vorbă tulburătoare a lui Heidegger spune de fapt tot. Necunoscutul cu care ne întâlnim clipă de clipă e prea aproapele nostru" (p. 333).

Miza acestei "expediții întreprinse pe tărâmul sufletului propriu" nu constă într-o exhibiționistă și impudică nevoie de "autodenunțare", prin spovedanie. Pactul autobiografic al jurnalului este, ca și în **Ușa interzisă**, de altă natură. Incursiunea în "acest sanctuar uriaș și infinit" (Sfântul Augustin, *Confesii*) al interiorității implică o dublă căutare identitară, atât din partea diaristului, cât și a cititorului: "În oglinda pe care – Narcis generos – o construiesc, alături de mine apare de fiecare dată, estompându-se pe a mea, silueta cititorului. Punându-mă pe mine în scenă, îl scot de fapt pe el la rampă. Căci a vorbi despre tine este un mod de a-l stărni pe celălalt să se gândească la el și să descopere în el ceea ce, fără cartea ta, n-ar fi descoperit poate niciodată. Mereu, în literatură, e vorba de paradoxul egoismului fecund: la capătul celei mai adânci incursiuni în tine are loc întâlnirea neașteptată cu celălalt. Nu suntem niciodată atât de diferiți încât să încetăm să fim asemănători. Această sugestie a eului comun devine, prin intermediul unei extreme particularizări, tema oricărei cărți adevărate." (p. 154) [...]

Întâlnire cu un necunoscut nu este doar "o luptă cu incomunicabilul din noi, o încercare de a forța *ușa interzisă*" a subiectivității, cât, mai ales, o victorie a eului care și-a câștigat, definitiv, dreptul la exprimarea pe cont propriu, după ce a renunțat la limbajul impersonal și arid al filozofiei. Dacă jurnalul s-a născut din nevoia de regăsire a interiorității, la capătul acestui demers se luminează adevărul camilpetrescian că nu se poate vorbi cu onestitate și competență decât la persoana întâi. După ce a trecut prin focul inițiat al unor semnificative trăiri și experiențe personale și a reflectat pe marginea lor, diaristul are revelația că: "Cel mai frumos lucru care ți se poate întâmpla este să asști la propria ta coacere. Să trăiești momentul în care începi să *înțelegi* și, astfel, să te exprimi pornind de la *tine însuși*. E ca și cum, după ce o viață întreagă ai mers pe jos, dintr-odată îți ieși zborul" (p. 158). Această înțelegere îi conferă încredințarea că, prin discursul său confesiv, îi poate ajuta pe alții făcându-le mai clare lucrurile pe care ei le-au înțeles confuz sau nu le-au

înțeles deloc" (p. 286). Asta după ce s-a grădinarit pe sine însuși. După ce și-a salvat propriul suflet, propria viață, prin scris, deoarece jurnalul este un antidot împotriva destrămării: "Scriind despre mine însumi îmi *răscumpăr* de fapt viața pe care, trăind-o doar, o pierd în uitare. Cum am puțin timp, încep să mă plimb prin ea încoace și-ncolo, împrejmuesc câte o bucată, o duc cu mine și o instalez în «jurnal». Asta cred că trebuie înțeles prin «a-mi cultiva grădina»; grădina infinită a eului meu. *Dixi et salvavi*. Numai spunându-ți viața ți-o poți salva. Viețile nespuse sunt vieți care cad în paragină. Cu timpul ele cad în hăul din care au venit" (p. 327).

Cartea lui Gabriel Liiceanu nu este doar o pledoarie pentru scrisul confesional, ca formă de salvare individuală, ci și cartea "dramatic-senină" a unor meditații despre singurătate, bătrânețe, moarte, prietenie, iubire. Miza existențială este, încă o dată, explicită. Omul mărturisește ce a înțeles trăind. Își pune sufletul în joc, adesea din perspectivă unei afectivități ardente. "Trecut prin vămile spiritului", sufletul nu-și plânge eșecurile, tristețile și durerile. Nu se lamentează. Mărturisește cu sinceritate, discreție și demnitate despre suferința pierderii celor dragi, despre "plenitudinea trăirii", deși este conștient, de o manieră dureroasă, de "puținătatea expresiei". Mistuit de aspirația prieteniei și a iubirii absolute, și-a trăit întâlnirile destinate ale vieții cu o reală grație, ca pe niște daruri: "M-am străduit să-mi aleg cu mare grijă oamenii care mi-au intrat în viață și, odată aleși, i-am cultivat ca pe cele mai de preț orchidee" (p. 294).

Identificăm, în paginile jurnalului, evocări emoționante ale celor care au constituit partea semnificativă a "edificiului afectiv" al autorului: Monica Lovinescu și Virgil Ierunca (cu care a avut "cel mai frumos dialog de îndrăgostit" al vieții sale), Constantin Noica (părintele spiritual), Emil Cioran ("l-am simțit ca pe eul meu mai înalt, ca reușită a tot ce eu ratasem"), Petru Creția (pe care l-a trăit ca pe un frate mai mare). Iubirea pe care le-a purtat-o acestora se verifică prin nevoia de a prelungi relația dincolo de dispariția lor, prin scris, prin comunicarea onirică: "Poate că sensul vieții mele este de-a fi depus mărturie pentru viețile altora: Noica, Monica și Virgil, mama, Dragomir, Cioran, Petru Creția... Mi-a plăcut să depun mărturie despre oamenii extraordinari pe care i-am întâlnit. Iar orgoliul meu nu suferă că, la o adică, n-am fost decât mărturisitorul" (p. 292). Surparea parțială a "zidului", a "stratului de protecție" împotriva neantului îl condamnă pe diarist la asumarea stoică a singurătății: "Învățatul singurătății a fost una cele mai grele încercări prin care am trecut. A-ți asuma singurătatea este una dintre faptele eroice ale vieții și, odată dobândită, ea va fi trăită când ca glorie, când ca eșec" (p. 225).

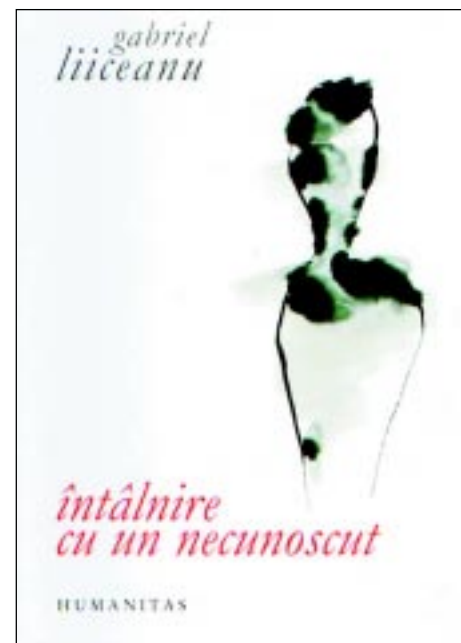
Prietenia, iubirea, scrisul, credința sunt refugiiile la care face recurs Gabriel Liiceanu în confruntarea personală cu finitudinea. Prezență rapace și pustiitoare, ea sporește fragilitatea ființei. Sărăcește bucuria, își cere tributul de suferință. Nimeni nu e cruțat. Meditațiile pe tema morții implică, firește, și mitul christic: "Mi se pare genial un mit potrivit căruia un zeu vine să moară pentru a-și ameliora creatura alterată de ea însăși. Mitul creștin e tragic, pentru că Dumnezeu moare, dar creația Lui rămâne neformatibilă" (p. 296). Amendamentul pe care îl aduce creștinismului este că "pune ștacheta prea sus", întrucât omul căzut nu este capabil de performanța înălțării.

Jurnalul oglindește universul personal al omului agresat de timp, de vecinătatea morții, de urâtenia și de mizeria morală a

țării postcomuniste în care trăiește ca un străin. Pentru a-și alina suferința de a fi român, și-a construit o replică defensivă, un spațiu protector în care să se simtă acasă: "Îmi vine mereu în minte gândul că am trăit ca un om *fără o țară a lui*. Nevrând să mă exilez, a trebuit să inventez un subterfugiu, să creez un teritoriu pe măsura ultragiului suferit, să-mi confecționez o patrie de buzunar. Așa s-a născut «patria mică», citadela din cartierul Cotroceni, mai târziu, când și când, Păltinișul și, în sfârșit, oamenii pe care i-am iubit și mi-au jalonat viața... România- cea-furată-de-comuniști n-a fost niciodată *patria mea*, una în care să mă recunosc și căreia să simt că-i datorez ceva. Țara care oficial trece drept "a mea" este aceea care mi-a frânt destinul, care mi-a pus viața în dosar vreme de douăzeci de ani, care m-a hăituit, care ne-a asmuțit pe unii împotriva altora, care m-a transformat în obiect al urii, care m-a cenzurat, care mi-a interzis să umblu și să vorbesc liber. N-am primit nicio despăgubire pentru toate astea" (pp. 294-295). Din această *patria mică* fac parte cărțile, oamenii dragi, "proiectele de schimbare a lumii pe porțiuni mici", "strategiile pentru a-mi mântui *patria mare*, arheul inert ce prezidează partea lumii în care mi-a fost dat să trăiesc". Atât cât i-a stat în putință, Gabriel Liiceanu a contribuit la edificarea binelui național prin reușitele sale culturale. Editura Humanitas și volumele personale depun mărturie în acest sens.

Privirea diaristului, îndreptată asupra prezentului, este realistă. El este conștient că bolile societății contemporane sunt expresia moștenirii comuniste pe care o târâm după noi. Impostura, incultura, corupția, lichidismul sunt radiografiate în toate staturile socio-profesionale. Diagnosticul asupra lumii în care trăim este obiectiv, pertinent: "Societatea de azi este în mâna celor care o conduceau înainte și care au trecut cu bine, fără să-și ude picioarele măcar, pe celălalt mal al istoriei" (p. 161); "Istoria de dinainte de 1990 a născut o societate de bișnițari, de combinagii, de oameni care «se descurcă», care trăiesc viața ca pe un aranjament perpetuu" (p. 297).

Indiferent de tema reflecțiilor adunate în burta larg încăpătoare a jurnalului, remarcabilă rămâne capacitatea autorului de a-și esențializa gândul, ideea într-o expresie concisă și lapidară. Strălucirea și limpiditatea unor cugetări amintesc de maestrul aforism-

lor din volumul **Despre neajunsul de a te fi născut**. Deloc întâmplător, ele sunt numite, explicit, *cioraniene*: "După câteva mii de ani de Istorie, după spectacolul pe care omenirea l-a oferit universului, care Demiurg, apt de remușcări, s-ar încumeta la o nouă Facere?"; "Cel mai subtil obiect de tortură: clepsidra"; "Fericirea este bucuria trăită până la capăt, fără sabia remușcării veghind asupra ei". Admirația față de Emil Cioran, mărturisită deseori în paginile cărții, evidentiază o intimitate spirituală, a gândirii nihiliste: "Doamne, ce capodoperă a umanității e omul ăsta, cât de departe a pătruns în *intimul negativ* al speciei noastre, în temelul de «nimicnicitate», ar spune Heidegger, pe care este ridicată specia noastră! Nimeni, ca el, nu a formulat vagul cu atâta precizie. În câteva rânduri, l-am simțit ca pe eul meu mai înalt, ca reușită a tot ce eu ratasem. Senzația că a putut să spună, la nivelul speciei, tot ce aș fi avut eu de spus – *înaintea mea*" (p. 352). Dominanta aforistică a volumului **Întâlnire cu un necunoscut** poartă amprenta stilistică a unui itinerar interior pe care l-a inițiat întâlnirea cu celălalt ("m-a ajutat enorm să mă cunosc: l-a eliberat și l-a exaltat pe scepticul din mine, unul autentic, îngropat în prejudecățile locului" – p. 206). Mai mult decât atât, exprimă predilecția diaristului pentru respirația scurtă a meditației în care se concentrează, cristalin, forța ideii.

NOU la HUMANITAS

